

Johann Friedrich Heynatz

Commentatio ... De Archaismo Romano Cognitionisqve Eivs Mvltiplici Vtilitate

Secvnda : : Die XXII. Septembris Seqq. In Avditorio Maiori Institvendvm ...

Traiecti Ad Viadrvm, [1778]

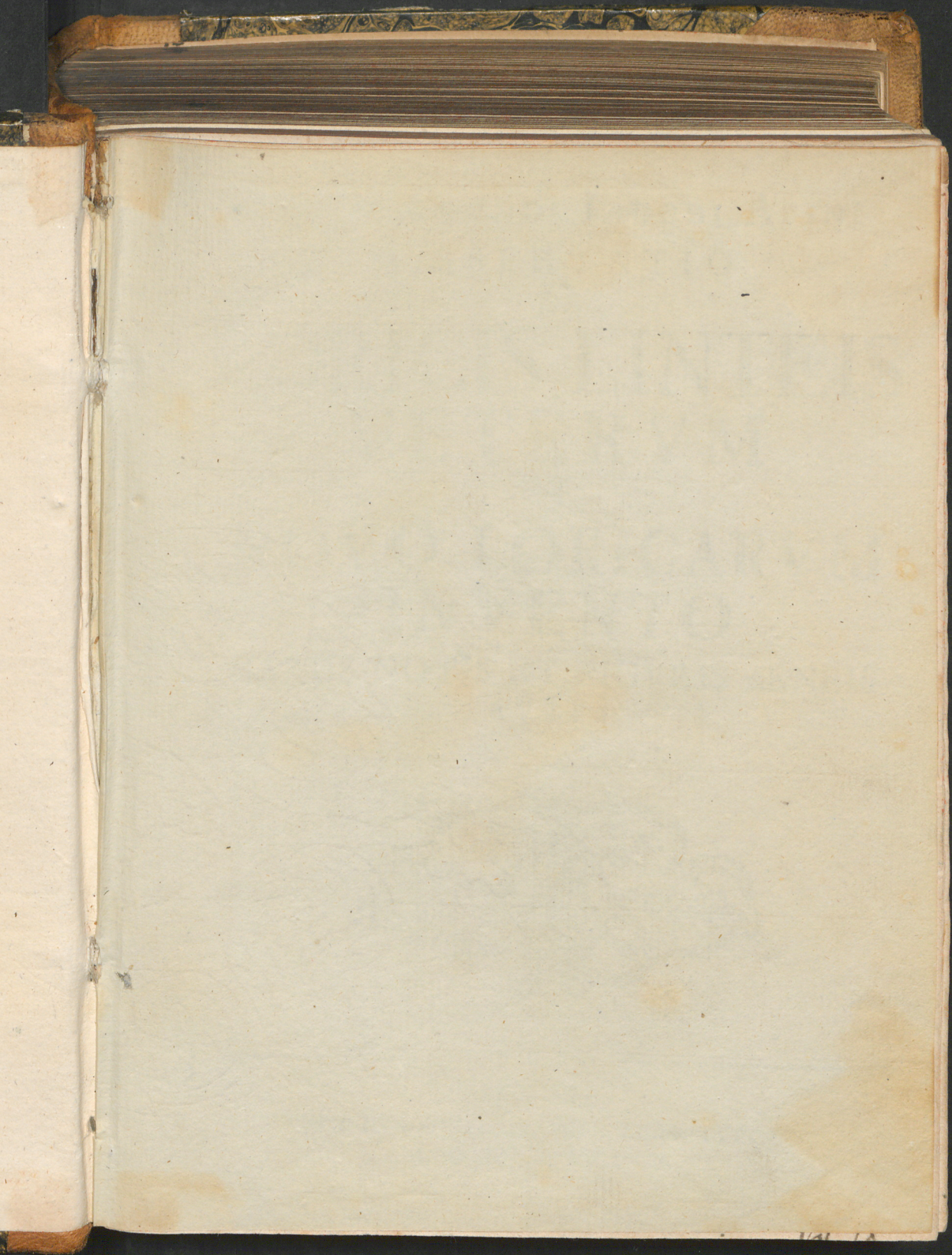
<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1691865362>

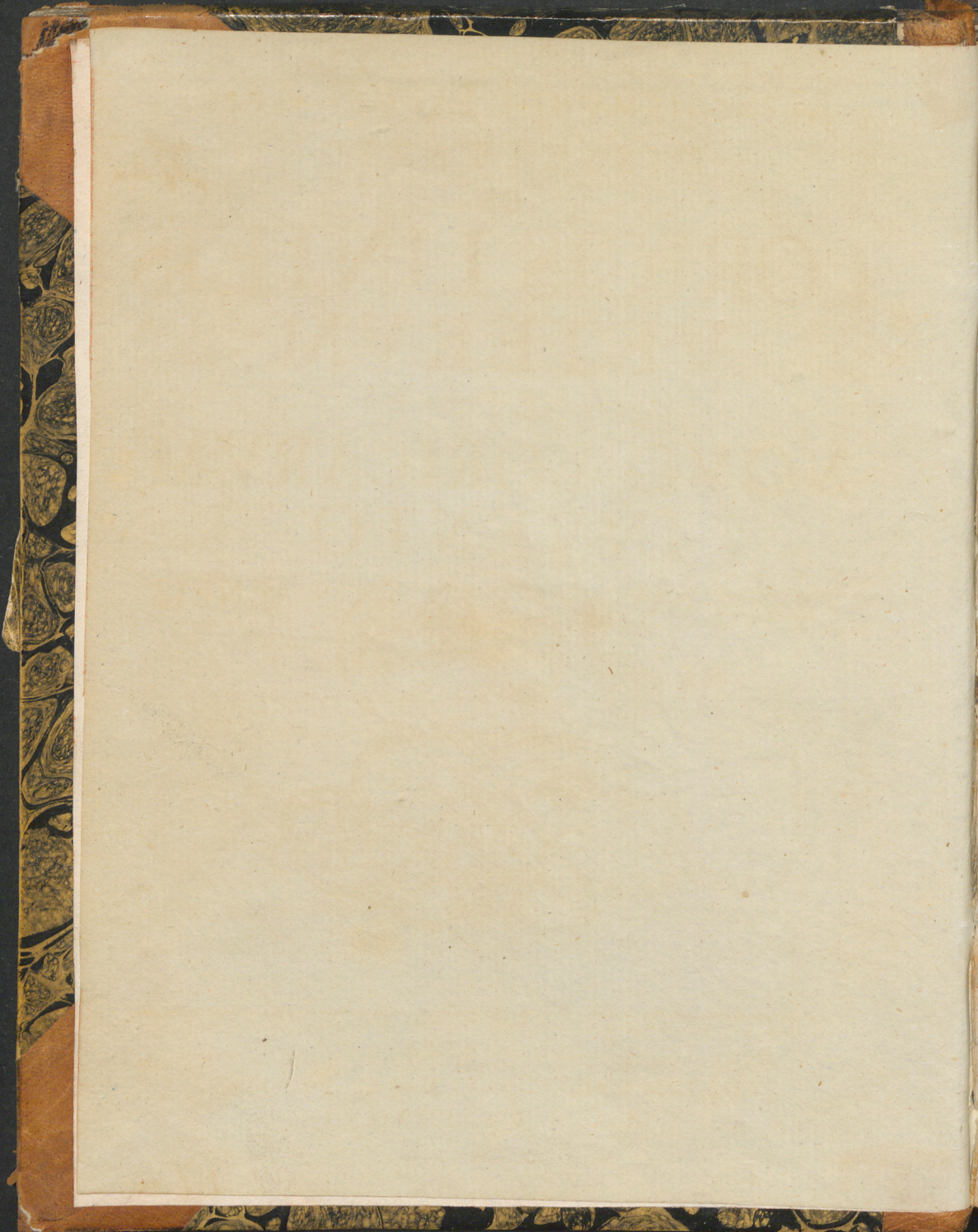
Band (Druck) Freier Zugang

K. p. - 395 (9.)
N. p. - 395 (9.)

COMMENTATIO SECUNDA 720/
DE
ARCHAISMO ROMANO
COGNITIONISQVE EIVS MVLTIPlici
VTILITATE

QVA
AD EXAMEN LYCEI CIVITATIS NOSTRAE
EVANGELICO-LVTHERANI

PVBlicVM

DIE XXII. SEPTEMBRIS SEQQ.
IN AVDITORIO MAIORI INSTITVENDVM
PATRONOS FAVTORES ET AMICOS
EA QVA DECET
VERECVNDIA OBSERVANTIA HVMANITATE

INVITAT

M. IOANNES FRIDERICVS HEYNATZ
LYCEI RECTOR.

TRAIECTI AD VIADRVm,
TYPIS IOANNIS CHRISTIANI WINTERI.
1778.

COMMENTATIO SECVNDA

ARCHAISMO ROMANO

COGNITIONISQVE LINGVAE

VITAE

QVA

AD EXAMEN LINGVAE CIVITATIS MONTANAE

EVANGELICO-LUTHERANAE

A DIE XXIII SEPTEMBRIS 1800

IN AUDITORIO MAIORI INSTITVTIVNDVM

PATRONOS FAVTORES ET AMICOS

EA QVA DECEAT

VERECVNDIA OBSERVANTIA HVMANITATE

MONTANA

M. IOANNES FREDERICVS HEYNAHN

LECTOR

TRIBVNTI AD PRAESIDIUM

TRIBVNTI IOANNIS CHRISTIANI WINTERII

1800

§. VI.

Tertiam vtilitatem ex archaismi notitia capiendam merito in eo ponimus, quod ad vocum significatus primos atque natiuos (*veriuverbia* quidam e recentioribus vocant) manu quasi nos deducat, eosque inuentu reddat faciliores. Cui quidem rei quantum in sit ponderis ac momenti ad iustam absolutioremque linguarum omnium cognitionem, nemo est qui ignoret. Reperta enim significatione vocabulorum primigenia facili deinde negotio reliquae, quas posteriorum aetatum vsus inuexit, ex illa derivari possunt. Otium hic fecisse nobis oportebat lexicorum opifices; horum enim erat non integram tantum vocum homonymiam repraesentare, sed naturali etiam ordine singulas earumdem notiones ponere, vt vna probe percepta vltro sese darent offerrentque ceterae. Parum autem adcurate hanc prouinciam ab iis esse administratam, et ne in magno quidam illo Thesauro Stephaniano *Gesneri* desideriiis nostris satisfactum, communis est eruditorum querela. Monendi ergo sunt iuniores probae latinitatis cultores, vt primis verborum significatibus diligenter attendant, eosque indagare mature se adsuefaciant. Vix vnus erit ex omnibus Latii scriptoribus, quin subinde voces aliquas in significatione propria et antiquissima vsurpauerit (*); nonnulli
A 2 adeo,

*) Vno exemplo nunc liceat defungi, vt probemus, ex iis etiam auctoribus, e quibus tale quid vulgo expectare non solent, significatum primordia erui posse. *Adstingere* plerumque notat *moerore* siue *dolore* *adficere*, sed pri-

adeo data opera talia sunt aucupati (*). Maximam autem messem faciet, qui scriptores ipsos auream aetatem antegressos cum cura euoluerit. Vt huic adfirmationi fidem faciamus, nonnulla primorum significatum exempla ex Plauto fere atque Terentio, cuius vtriusque lectio non potest iuuenibus, hoc quidem nomine, satis commendari, speciminis loco feligemus. Coniecturis si passim indulsumus, facile ab aequis rei arbitris veniam speramus, quia aliter haec sacra non constant. Temporum enim iniuria vt multa primitiua atque simplicia (**), ita etiam plures notiones vocum principales indignissime perierunt, quae plerumque nisi coniectando e tenebris retrahi nequeunt.

ADFECTARE, tamquam frequentatiuum ab *adfectio* derivandum, eius significationes merito sibi vindicat. Cum igitur *adfectio* proprie sit *facere aliquid, quod meliorem aut peiorem reddat siue hominem siue rem, quod bene aut male tractare* alias dicitur, *adfectandi* vocabulo eandem notionem tribui par est. Ad *Plautum* frustra hic confugi, ostendimus commentatione prima p. II. (**); sed in **GLOSSARIIS** duobus ab **HENRICO STEPHANO** (***) editis p. 500. *κακῶμαι* explicatur *adfecto*; *κακῶμαι* autem est *male tracto*. Notum est, quid sit *liber adfectus*, nempe *inchoatus* siue quem *tractare incepimus*. Hinc etiam *adfectare* pro *incipere* aut *ingredi* sumitur. Sic **LIVIVS** (****) dixit

mitus significabat ad terram deprimere. Egregie hunc significatum illustrat locus **CAESARIS** *Bell. Gall. VI. 27. fin. de alcibus: Infirmas arbores pondere ADFLIGVNT, atque una ipsae concidunt*. Ad *Gesnerum*, qui aliorum, *Plauti, Ciceronis, Suetonii*, loca posuit, praecipue autem *Lambinum* ad illa **HORATII** (*Serm. II. 2. 79*): *adfligit humo diuinac particulam aurae*. Adde **LIVIVM** XXI, 58, 3. ibique *Drackenborchium*.

- *) Pertinent huc *Sallustius, Gellius* et *Apuleius*, proprietatis vnice et fere nimium studiosi.
- **) Exstat liber doctissimus **CHR. DAVMII** *de caussis amissarum quarundam Latinae linguae radicum*, Cygnae MDCCXXXII. 8. editus, deinde a *Gracivio* insertus *collectioni dissertationum rarissimarum historico - philologicarum* (Traiect. Bat. MDCCXVI. 4).
- ***) Errorum ibi notatum post *Laurenbergium* erravit quoque *Creuier* ad *Liv. XXVIII, 10, 12*. meliora edoctus a *Drackenborchio*.
- ****) Vide de libro praestantissimo pariter ac rarissimo **FABRICII** *Bibl. Graec.* Tom. X. p. 53. sqq.
- *****) XXVIII, 18, 10. Ducem Romanum traiecisse sese in hostilem terram *potiundae Africae spem adfectantem*,

dixit *spem adfectare*, et OVIDIUS (*) in plurali *spes adfectare*, quod est *spem concipere*, pro quo HORATIVS (**) dixit *spem inchoare*, alias atiam dicitur in *spem ingredi*. Quid porro apud PLAVTVM et TEREIVM (***) *viam adfectare* aliud est, nisi *viam ingredi*? CICERO (****) aut poëta Cicerone antiquior pro eo dixit *iter adfectare*. Omissa *viam* (****) deinde *adfectare* adhibitum est pro *cupere*; ad ea enim, quae cupimus, adfectamus *viam*. Tandem vt phrasi rariori LVCRETIVS (*****) dixit *adfici morbo*, ita quoque *adfectari morbis* apud LIVIVM † legitur.

ADVERSVS siue ADVERSVM (antiquius *aduorsus*, *adversum*) proprie adverbium loci est, *obuiam* notans, vnde *adversum ire* apud Plautum et Terentium passim. Deinde fit praepositio, quae initio nonnisi de loco adhibita esse videtur; v. c. *adversus hostem proficisci pro hosti obuiam procedere* ††. Porro notat *e regione* †††, pro quo TEREIVS ait *exadversum* ††††. Deinde ad personas relata et amicum et hostilem animum significat. Posterius nemo negat, prius †††††

A 3

a qui-

*) *Metamorph.* V. 377.**) *Carm.* I. 4. 15.***) PLAVT. *Aulul.* III. 6. 39. *Menaechm.* IV. 3. 12. TEREIVS. *Heaut.* II. 3. 60. *Pborm.* V. 7. 71. Adde VIRGIL. *Georg.* III. 562. Cf. HEYNIUM ad *Aeneid.* III. 670.****) Locus egregius, quamquam satis notus, exstat in *Orat. pro Roscio* Cap. 48: *Quam viam munitur, quod iter adfectet, videtis.* Non falli videtur GRVTERVS, qui haec verba e poëta quodam desumpta esse existimat.*****) Vid. *Donatus* ad posteriorem Terentii locum.*****) I. 134. *Quae res nobis vigilantibus obuia mentis Terrificet MORBO AD-FECTIS somnoque sepultis.*†) XXVIII. IO. I. *Licini litterae Romam adlatae, se exercitumque suum GRAVI MORBO ADFECTARI.*††) Superest haec significatio apud FRONTIVM, *Strategem.* I. 4. 9. quem locum adscribam integrum. *Alexander Macedo, prohibente rege Indorum Poro traici exercitum per flumen Hydaspem, ADVERSVS AQVAM adfidae procurrare iussit suos, et ubi eo more exercitationis adsecutus est, qui [i. e. vi] a Poro aduersa ripa [casus auferendi] caueretur, per superiorem partem subitum transmisit exercitum.*

†††) Vide loca LIVII ap. Drackenborch. ad VII. 14. 9.

††††) *Adelph.* IV. 2. 45. *Pborm.* I. 2. 47. Adde omnino SCIOPPII *Gramm. philos.* p. 24. ed. Herzog.†††††) Vid. VECHNERI *Hellenolex.* p. 439. ed. Heusing. et DRACKENB. ad LIV. V. 35. 4. Omnium manifestissime FESTVS: *Aduersus* aut contrarium significat, aut idem quod *erga*.

a quibusdam nuper alicubi in dubium vocatum esse, mirum, lepidum, ridiculum. Huc pertinet etiam, quod *aduersus* periphrasi datiuu inferuiat. Locus Terentii *id gratum fuisse ADVORSVM TE* (*) notus est. Apud PLAVTVM (**) legitur: *Iusiurandum verum TE ADVORSVM dedi*, ubi *te aduersum* accipere posses pro *tibi*, quamuis praestet eodem modo hic explicare, quo sumendum est in phrasi itidem Plautina *mentiri aduersum aliquem* (***) ; tamen, etiamsi datiuo circumscribendo non inferuiat, ne tantillum quidem animi hostilis innuitur.

AEGRVM ab *aegroto* vulgo sic distinguunt, vt *aeger* pariter de animo ac corpore dicatur, *aegrotus* de corpore tantum. Initio *aeger* notasse videtur aerumnosum quemuis atque omnimodo labore pressum. Patet hoc iam ex aduerbio *aegre*, quod numquam de malo corporis aut animi habitu accipitur, sed conuenit cum vocabulis *vix, grauate, difficulter*. Quod si non sufficiat, *aeger* in eadem significatione, molestiae nempe et laboris, inuenitur apud PLAVTVM (****), ubi Alcumena: *plus AEGRI*; inquit, *ex abitu viri, quam ex aduentu VOLVPTATIS cepi*. Eadem significatio superesse videtur apud TERENCEM (*****), ubi ita loquitur Gnatho: *video sentum, squalidum, AEGRVM, pannis annisque obsitum*, ad quem locum DONATVS adscripsit: *aegrum ad maciem*; vnde patescit, hominem intelligi, qui vitam non toleret, sed trahat.

ANTE cum saepe scribatur *anti* (v. c. *antistes, antideo, antidhac* (*****) pro *antestes*, quod insolentius tamen (†), *anteo, antea*): verisimillimum est, Latinum *ante* esse a Graeco *ἀντι*, non

*) *Andr.* I. 1. 15. FRISCIANVS lib. XVIII. p. 1182. *Putsch.* confert Graecum *ἐναντίον*, nescio quo iure quae iniuria; nullus enim mihi quidem, inquirenti licet, in scriptoribus Graecis occurrit locus, ubi *πρόσδεκτοῦ ἐναντίον τινος* occurrat; Hellenistis ita loqui moris esse, me non fugit.

**) *Amphitr.* III. 2. 55.

***) *Aulul.* III. 7. 9. Egone vt *se aduersum mentiar*, mea mater. Eadem constructione TERENCEM. *And.* I. 5. 30. Nunc peropus est de illa me *aduersum hunc loqui*.

****) *Amphitr.* II. 2. II.

*****) *Eunuch.* II. 2. 5.

*****) *Antideo* PLAVT. habet *Cistell.* II. 1. 3. *Casim.* II. 3. 9. *antidis Trinummi.* II. 4. 145. *antidhac* *Cistell.* I. 3. 50. et alibi.

†) Vid. RITTERSHVSIVM ad *Saluian.* p. 146.

non ab ἀπρί, neque ab ἀντα, multo minus, vt SCALIGER voluit, compositum ex *am*, praepositione inseparabili, et *te*, syllaba paragoga. Significatio igitur prima fuisse videtur *prae*, fortasse etiam *pro*, ita vt, si dicatur aliquis a nobis amari *ante alios*, ἢ *ante* proprie posita videri possit. Quod si quis obiciat, notionem loci videri antiquissimam, specie haec non carent, quia plereque significationes temporis atque argumentationis ex significato loci deriuantur (*); sed conuenitne, quaeso, infantiae linguae, vt adsint duae eandem rem sistentes praepositiones? Quod autem Latinis recentioribus aureae aetatis significabat praepositio *ante*, id ante hoc tempus solam *pro* praestitisse verisimile est. Cum vero *ante* notionem loci paulatim occupasset, ἢ *pro* alio migravit, eundemque in locum, vnde *ante* digressa erat, successit, ἀντι Graecorum eodem ex tempore exprimens.

ANVLVS, pro quo plerumque sed minus recte *annulus* scribitur, proprie non notat δακτύλιον, sed *circulum* quemcumque. Quemamodum enim a *circo* *circulus*, ita ab *ano* *anulus* dicitur; *anus* autem proprie idem, quod *circus* siue *circulus*. Vide, ne longus sim, TAVBMANNVM ad PLAVT. *Menaechm.* I. i. 9. Haec si satis expediissent Orthographi Latini, scriptura per simplex *n* vt pote vnice vera fortasse pluribus adrisisset.

AUTVMARE proprie est *dicere*. Tralatitium hoc est (fere enim omnes, qui vim eius explicare conati sunt, in assignanda hac significatione consentiunt); sed quamuis inter eruditos constet, tamen minus in vulgus innotuit. Quotidie enim legimus *autumare* pro *putare*, quasi synonyma sint; veteres autem in significatione *putandi* numquam eo vsi sunt, nisi adiunctum haberet sensum dicendi, quod exempla a Lexicographis prolata satis probant. Ianuam huic errori quoddammodo patefecit TAVBMANNVS, qui ceteroquin semper illi vocabulo dicendi notionem tribuit, cum ad PLAVTVM p. 35. Latinum *autumat* confert phrasi Wittenbergensium aut finitimorum, qui pro Germanico *er sagt* dicere soleant *er meint*, quae loquendi consuetudo non per solum istum Saxoniae tractum, sed in Marchia quoque

*) Ibi est loci, et sic temporis (v. g. *ibi* tum exanimatus Pamphilus); inde, vnde, hinc ad argumentationem quoque trahuntur, cet.

quoque Brandenburgica et Pomerania cum adiacentibus quibusdam regionibus obtinet, ad illustrandam autem illam phrasin Latinam nihil plane adiumenti adfert.

CASTVS proprie est *purus*, quod demonstratione vltiori non indiget. Nescio, cur inde non deriuare et explicare soleant verbum *castigo*; apud antiquiores enim semper est *verbis acriter reprehendere* et *vi quasi ad castiores mores adigere, emendare*. Ita **TERENTIVS** (*): *Quid illum credis facturum, nisi eum seruas, castigas, mones*. Vnde eodem tempore isti refelli possunt, qui *castigare* plus esse putant, quam *monere* (**). Alias enim Terentius non postposuisset *mones*.

Cerno proprie est *separare*, quod cribro fit, deinde *distinguere*, speciatim *distincte videre*. In hac significatione apud **TERENTIVM** (***) superest: *Estne Hegio? Si SATIS CERNO, is hercle*. E supino *cretum*, quod sensu *videndi* non peruenit ad nostra tempora, per metathesin effectum est adiectiuum *certus*, quod igitur sensum *evidentiae* inuoluit. Hinc *certum est* idem, quod *exploratum est, satis visum est*. Compositum *decerno* proprie est *iudico* siue *puto*; quatenus *de* absolutionem et finem rei notat, *videre aut deliberare desino, mecum ipse consentio*. Ita intelligendus est locus **TERENTII** (****): *Duo talenta pro re nostra ego esse DECREVI satis, i. e. credo*. Ipsum frequentatiuum *certo* (per eandem metathesin pro *creto*) primo forte habuit *videndi* i. e. *experiendi* notionem, quamuis hoc nihil opus sit, quia iam simplex *cernere* pugnam significat.

Configere proprie non *certare*, sed *collidere inter se*. Superest haec notio ex parte saltem in frequentatiuo *conflictare*, quod deinde enuntiatum est *conflictari*. Si enim apud **TERENTIVM** (*****) legitur: *Qui cum ingeniis CONFLICTATVR eiusmodi, Donatus recte explicat atteritur*. Addit: **CONFLICTATIO**

*) *Heaut. III. 3. 31.*

) Huc pertinet **EVGRAPHIVS, homo seculi decimi exeuntis, qui ita in locum Terentium, quasi auctorem suum emendaturus, commentatur: nisi eum, quantum tibi facultatis numina concedunt, seruas, mones atque castigas. **GESNERVS** quoque in Thesauro *monere* minus esse dicit, quam *castigare*, quod certo tantum respectu verum est, non simpliciter.

****) *Adelph. III. 3. 85.*

*****) *Heaut. V. 1. 67.*

*****) *Andr. I. I. 66. vbi conferenda Daceria.*

CTATIO est tactus corporum inuicem et collisio. Apud **QUINCTILIANVM** (*) primitiuum quodammodo ita vsurpatum inuenitur. Quod enim primo dixerat *leges CONFLIGVNT*, deinde sic effert *leges COLLIDVNTVR*, vnde merito ad vocis etymon adluisse videtur.

CONVIVA, **CONVIVIVM** proprie notant *vitae consortium*. Hoc enim nisi esset, **CICERO** (**) non laudaret Romanos, ob epularum liberalem atque modestam denominationem, quia illud, quod Graeci *compotare* dicant, honestiori *vna viuendi* vocabulo adpellauerint. Nisi omnia me fallunt, alicubi Plautus hanc notionem seruauit; certe in schedis nostris Plautinis vox ista notata est, sed numeri adscripti non conueniunt, quare certi quid pronuntiare non audeo.

DVDVM antiquioribus simpliciter erat *antea*, plerumque *paullo antea*. Viderunt hoc viri docti, sed quia incerto etymo diu dum insistant, mire in enodanda vocis significatione se torquent (**), vt de tempore vixdum elapso explicare possint. Saepissime haec vox occurrit apud Terentium, sed semper aut certe plerumque tempus vel proxime antegressum significat. Concedo *iamdudum* frequentius ad spatium longius interpositum respicere; sed non desunt exempla, quibus demonstrari possit, id ipsum quoque simplicis sui significationem retinere. Age videamus quaedam loca. Apud **TERENTIVM** (***) Demipho senex, postquam cum aduocatis suis communicauerat de dica Phormioni scribenda, parumque e sententiis illorum profecerat, ita queritur: *fecistis probe, incertior sum multo, quam DVDVM*. Quid *dudum* hic est, nisi *antea* simpliciter? Quam dudum enim eos aduocauerat, aut quam dudum adeo iniuriam a Phormione sibi absentem illatam rescuerat? Sed adsunt loca, vbi accurate tempus definiri potest. Apud eundem **TERENTIVM** in fine scenae tertiae actus quarti Phormionis Chremes cum fratre Demiphone

B

Demiphone

*) *Instit orat.* VII. 7. (al. 8.) 2 et 10.

***) *De senectur.* C. 45.

*) En tibi verba **GESNERI** in *Thesaurus*: **DVDVM** quasi *diu dum* infinitum tempus notat, quod longum videatur ob adfectum illi, qui loquitur, ceterum intra breuissimum temporis spatium, dimidiam interdum horam cet. contineatur. Hinc fit, vt interdum etiam contra etymologiam ad designandum breue temporis spatium adhibeatur.

*) *Phorm.* II, 4, 17. 18.

miphone collocutus dixerat: *Opportune adee nunc mecum argentum attuli — Id sumam; uxori tibi opus esse dixero.* Deinde actus sequenti, quem inter et quartum paullulum admodum temporis interiectum fuisse potest, v. 3. scenae tertiae vel (vt Daceria rectius numerat) secundae Demipho dicis causa Naustratae gratias acturus: *Pariter, inquit, nunc opera me adiuuas (ita enim cum Bentleio e MStis et edd. vett. legendum, non adiuues), ac re DV DVM opitulata es.* Quam dudum autem? Poterat Demipho eodem fere iure modo dicere, quo *dudum*; quamuis non negem modo tempus paene elapsum, *dudum* autem plane praeteritum fere significare. Locus similis est PLAVTI, in fine actus tertii Cistellariae. Ibi Alcesimarchus in eo est, vt se interimat; sed conspecta Silenio consilium mutat, eamque Melaenidi ereptam in aedes suas comportat. Inter haec Melaenis cistellam cum crepundiis amittit, quam deinde actu quarto scena secunda requirens ita loquitur: *nam DV DVM, vt accurrimus ad Alcesimarchum, ne suam vitam interimeret, tum mihi puto prae timore hic excidisse cistellam.* Apud VIRGILIUM *Aen. X. v. 58. sqq.* Liger Aeneam amaris dictis inuadit; paullo post v. 599. Aeneas Ligerum frustra obsecrantem interfectorus ait: *haud talia DV DVM dicta dabis.* Haec sufficere puto; plura exempla cuius inter legendum sese offerent. Superest, vt exemplum adferam, etiam *iamdudum* de tempore non ita diu praeterlapso adhiberi. Adspice, quaeso, in Amphitruone Plautina actus tertii scenam tertiam. Ibi Sosia seruus miratur, tam cito in gratiam rediisse herum, sed cuius vultum induit Iupiter, cum hera. Huic Amphitruo personatus respondet: *Derides, qui scis, haec iamdudum me dixisse per iocum.* Quid hic *iamdudum*, nisi antea? Vnum posset obici, nempe *iamdudum* coniungendum esse cum *scis*. Quae sententia si cui sedet, sensu suo abundet libenter patimur, et *iamdudum* non plerumque sed semper ad tempus diutius antegressum respicere largimur, dummodo inuicem simplex *dudum* e notione, quam illi adsignauimus, non audeat deturbare.

E MO proprie fuit *cipio, sumo*. EMERE, quod nunc est MERCARI, antiqui accipiebant pro SVMERE, sunt verba FESTI (*).
Idem

*) P. m. LIII. Vtor editione, quae ap. Petrum Santandreanum prodiit MDXCIII. Locum hunc iam protulit Stephanus in Thesaurō, sed post *sumere* addidit *sive accipere*, quod augmentum Gesnerus retinuit, et de suo auxit.

Idem alibi (*): EMERE antiqui dicebant pro ACCIPERE. Luculentissimo antiquissimae significationis documento sunt composita nonnulla, quibus nulla mercandi notio inhaeret. Primum est ABEMO, ad scripturam posterioris aevi refectum (**)
abimo, quod est *aufero* (***) . ADIMO est *eripio*, verbum plerumque efficacius, quam *demo* (****); AD enim hic videtur intensuum ut in *adamo* et aliis (****). DIRIMO est *disiungo*, *separo*, pro *disimo* (*****). *Eximo* est *tollo*, *excipio* (†), *recipio*. *Interimo* fuit sine dubio a principio *totum consumo atque abripio*; *inter* enim significationem simplicis maximopere auget (††), v. c. in verbo *interneco*, *interbibo* et aliis. In hac significatione non amplius superest. Citatur quidem in Thesauro Fabriano et PLAVTI. *Cistell.* IV, 2, 39. *interimere vitam alicui*. Sed hoc modo ibi non legitur, verum versu 44. 45. *ut adcurrimus ad Alcesimarchum, ne suam vitam INTERIMERET*. Eadem phrasid legitur, ut STEPHANVS iam notauit, *Casim.* III, 5, 20. *Naturam*

B 2

turam

*) Pag. III.

**) In Glossariis Stephanianis supra citatis nunc per *e*, nunc per *i* legitur; *redemo*, *redimo*, *peremo*, *perimo* cet.

***)) FESTVS loco proxime citato: ABEMITO significat DEMITO vel AVFERTO. Addunt Stephanus et Laurenbergius auctoritatem PLAVTI tamquam a FESTO aduocatam, *abemito vestem*; sed locus hic apud Festum non exstat, vnde merito eum e noua Thesauri editione exfulare iussit Gesnerus, quamuis lectore nihil admonito. In Glossario Stephani a Scaligero ad Festi locum citato *abemir* vertitur ελαβειν.

****)) Vid. DRACKENBORCH, ad *Liu.* V, 13, 8. XXII, 44, 6.

*****)) Frustra enim BERNHOLDVS in Lexico *adimo* pro *abimo* positum esse adfirmat, cum numquam sit *ad* pro *ab*. cf. GOELEN. *probl. gramm.* II. 44.

*****)) Sic DAUMIVS l. c. p. 519. ed. Graeu. Agnoscit etiam VOSSIVS in *Etymologico* h. v. quamuis in tractatu praemisso de litterarum permutatione nihil de illa monuerit. Exemplum geminum est *diribeo* pro *disibeo*. Longe enim praestat haec *Daumii* deriuatio Vossianae ac Becmannianae a *dis* et *rabeo*, ut taceam illam alteram, a διαβιπρέω. Vide tamen infra *Surrimo*.

†) Loca PLAVTI et CATONIS, in quibus *lapides* e *lautumiis* et *cupressi* e terra *eximi* dicuntur vid. ap. Stephanum. *Eximere amicitiam ex rerum natura* legitur ap. CIC. de *amic.* Cap. 23. *Eximere aliquem e vinculis* ap. eundem in *Oratore*, et sine praepositione apud PLAVTVM, sicut apud TARENTIVM *si INDE* (e *pistrino*) *te exemerim*. Andr. I, 2, 29.

††) Ita GESNERVS post alios v. INTER; sed voc. *interficio* huic particulae vim auferendi tribuit.

turam res ad nihilum non interimere, adfirmat LVCRETIVS (*), et alibi (**) ventum et aërem et calorem per membra didi oportere, ne seorsum posita *sensum interimant*. Vnde patet, Lucretio *interimere* idem esse, quod *destruere*. Sequitur PERIMO, eiusdem fere significationis cum praecedenti, quatenus nempe *per* absolutionem rei denotat. Explicandum igitur erit *funditus tollo*. Illustrat hanc significationem primigeniam locus LVCRETII (***) , ubi negat aetatem materiem omnem *penitus perimere*. Quae FESTVS (****) de hoc verbo habet, mutila sunt. Hoc tamen adparet, *Cincium* explicuisse *prohibere*, quod consistere potest, modo ne significationem originalem inde exsculpere velis. Prohibens enim rem, verbi causa augur, vere eam perimit. Eadem significatio obtinere mihi videtur in verbis Catonis, quae deinde Festus citat: *Cum magistratus nihil audent imperare, nequid consul auspicii PEREMAT*; quamvis ipse *vitiare* exponat. Auspicium perimitur, si irritum fit aut negligitur. Significatio occidendi est secundaria, quamvis longe vltimator. *Surrimo*, quod plane obsoleuit, apud FESTVM (****) superest, qui *surremit*, quod interpretatur *sumsit*, hac auctoritate (Ennii *****), ut vulgo sed temere credunt) firmat:

inque manum surremit hastam.

Addit *surrempsit* pro *sustulerit*. *Surrimo* esse dicunt pro *subi-*
mo (†); sed in mentem venire cui possit, esse e *sub* et *remo* (††),
remo

*) I. 217. Adde II. 1001. ubi mors non ita *interimere* res dicitur, ut corpora materialia conficiat.

**) III. 288.

***) I. 226. Apud eundem V. 217. *imbres perimunt fruges*. I. 52. omnia a natura in primordia sua resoluuntur *peremta*, coll. IV. 44, et V. 320.

****) Pag. CLIX. edit. supra adlegatae (Daciana enim ad manus non est). In fragmento Festi, quod huic editioni, sed decennio ante excusum, additur, *perimit* explicatur *adimit*, *tollit*, p. 58. Quod utrobique de *peremtalibus fulguribus* legitur, notionem *tollendi* huic verbo tributam non minus stabilis. Adde doctissimum Ictum SCIP. GENTILEM in *Originibus*, quae subiunctae sunt eiusdem *Parergis ad Pandectas*, p. 286.

*****) Pag. CCLXXXIV.

*****) Ennio hunc versum tribuit Laurenbergius; cautior est Vossius in Etymologico.

f) Ita fere Vossius.

††) *Remere* nusquam occurrit; apud Hedericum enim in Lexico pro eo legendum est *remare*, quod alio pertinet.

remo autem siue ex *re* et *emo* siue simplex τῶ *emo* synonymum. Huius compositum haberi etiam queat *dirimo*. Restant composita maiorem immutationem passa, *demo*, *promo*, *sumo*. In his omnibus haud obscure remansit notio tollendi. DEMO igitur est pro *deemo* per simplicem synizesin, PROMO pro *proëmo*, SUMO denique aut pro *surrimo*, aut pro *subimo*. Sola perfecti formatio, quae *s* adsumit, obstare videtur, quo minus illa verba ad *emo* referre possimus. Sed antiquius etiam in ceteris supra recensitis terminatio *mi* cum altera *mi* alternas vices occupasse videtur. Certe apud PLAVTVM (*) superest *ademsit*, quod nulli grammaticorum adhuc obseruatum esse miror. Opitulatur huic *surrempsit*, quod modo e Festo attulimus. Quamuis enim ibi explicetur per coniunctiuum *sustulerit*, scimus tamen coniunctiuum et indicatiuum apud antiquos saepe fuisse aequisonos. Fortasse ad composita τῶ *emo* etiam *premo* connumerare quis possit. Certe NONIVS, citante MARTINIO, inter significationes huius verbi refert quoque illam *remouendi* vel *exscindendi*, item *occidendi*, quod examussim conuenit cum prima significatione τῶ *peremo*; sed aliis hoc siue vrgendum siue refutandum relinquimus.

FAMILIARIS proprie est ad familiam siue seruitium domus pertinens, domesticus. Annotatum hoc est a Lexicographis; sed prouocare debebant ad locum per adpositum ideoque classificum PLAVTI, vbi in prima statim scena Amphitruonis (**) Sosia ad Mercurium: *Abi sane aduenisse FAMILIARES dicit. MERC. Nescio quam tu familiaris sis; nisi actutum hinc abis FAMILIARIS accipiere faxo haud FAMILIARITER. SOS. Quin me esse huius FAMILIAE FAMILIAREM praedico.*

IMPETRO a principio denotabat *peto*. Ita certe DONATIVVS apud TARENTIVM explicat *Andr. II, 1, 15*. Quia tamen per ὑπερολογίαν tantum hoc fieri posse putat, producamus locum PLAVTI (***) , vbi ea figura nihil opus est:

Nam iniusta ab iustis IMPETRARE non decet.

Iusta autem ab iniustis PETERE, insipientia est.

Deinde dictum pro *exorare*, per metonymiam, quam dicunt, causae pro effectu.

B 3

MA-

*) *Epid. III, 2, 27*. si illam, quae adducta est mecum, mihi *ademsit* orcus.

**) *Verf. 97. sqq.* Adde *Epid. I, 1, 2*. ibique Taubmannum.

***) *Amphitr. Prol. 35. 36.*

MALITIA. Significatio, quam *Gesnerus* ultimo loco posuit, est omnium prima; indicat nempe malam et reprehendam indolem cuiuscumque rei, non solum mentis humanae. Hinc deriuandum, si malitia pro *iniuria* sumitur, ut in adagio notissimo (*): *ius summum saepe summa est MALITIA*, h. e. dum quis optimus iudex esse studet, fit saepe pessimus. Restituit hanc vocem **TERENTIO** alibi (**)
acutissimus *Bentleius*.

NOSCO proprie notat initium discendi, ut **GESNERUS** recte monuit, significationem praesentis temporis, quae inest praeterito *noui*, bene inde illustrans. Addenda igitur erat in Lexicis Latino-Germanicis primo significatui verbum Germanicum, *ich lerne kennen*. Apud **TERENTIVM** *Adelph. II, 4, 7*. plerumque legitur: *Age inepte, quasi NUNC NON norimus nos inter nos*. Mihi semper in mendo cubare visus est locus; plane enim otiosum est *nunc*, quamdiu non retinetur. Sed tolle *non*, et sensus erit facillimus. Adiangamus primitiuo deriuatum *notitia*, quod amicitiae minorem gradum indicat, eodem modo, quo *notus* et *amicus* inter se differunt. Initium *Heantontimorumeni* *Terentianae* in plerisque Lexicis iam adductum est: *Quamquam haec inter nos nupera NOTITIA admodum est*. Compositum *cognosco* et ipsum hanc significationem initii *notitiae* retinet. Exempla passim sunt obuia. Praeteritum quoque *cognoui* interdem significatione praesenti gaudet, quare in loco *Adelphorum* legi potest *quasi nunc cognorimus nos inter nos*.

OPPIDO antiquitus fortasse fuit *valide, potenter*, deinde *magnopere, valde*, quod eo minus mirum est, quia *valide* quoque, etiamsi non contractum sit, vim simpliciter augendi habeat. *Perridicula* est *Festi* (***) deriuatio. Periculum faciamus, melioremne

*) **TERENT.** *Heaut.* IV, 4, 48.

**) Si herum infimulabis *malitiae*, male audies. *Phorm.* II, 3, 12. vbi vulgati *avaritiae*.

***) Pag. CXL. Ortum est hoc vocabulum ex sermone inter se confabulantium, quantum quisque frugum faceret, utque multitudo significaretur, saepe respondebatur, **QUANTVM VEL OPPIDO SATIS ESSET**. Hinc in consuetudinem venit, ut diceretur **OPPIDO** pro **VALDE MULTVM**. Itaque si qui in aliis rebus eo vtuntur, vtputa si qui dicant, **OPPIDO DIDICI, SPPECTAVI, AMBVLAVI**, errant, quia nulli eorum *subiici potest VEL QVOD SATIS EST*. Risit *Festus* iam *Vossius* in *Etymolog.* voc. *oppidum*. *Etymologia* a *Festo* suppeditata legitur iam ap. **DONATVM** ad **TERENT.** *Hec.* II. 1. 41.

lioremne reperire queamus. Substantiuum *oppidum* grammatici arcessunt ab *ope*, i. e. viribus ac validitate. Quod *o* in *ope* corripiatur, non ob stare credunt, quia saepius syllabae, contra quam in primitiuis factum erat, aut producantur aut breues fiant (*). Quidni igitur aduerbium *oppido* ex eodem fonte deriuemus (**)? Interiit nempe adiectiuum *opidus* s. *oppidus*, h. e. *validus*; hinc autem factum est *oppide* siue *oppido* (***). Quia vero alia adhuc adfertur significatio, et quidem perantiqua huius vocabuli, paucis dispiciamus, quatenus illa vera sit. Dicunt enim, CHARISIVM (****) auctorem secuti, apud Plautum idem esse quod *statim*. Loca, quae a GESNERO producantur, haec sunt. *Perdidi operam fabrorum illico*, OPPIDOQUE venit ignauia (*****). *Reddidi aurum omne OPPIDO* (*****). *Oppido interii* (†). Vt a postremo loco incipiamus, *oppido perii* nihil aliud significat, nisi *prorsus perii*. Notiones autem *plane* et *valde* *oppido* confines sunt inter se. PLAVTVS et alibi (††) ita loquitur. Quod ad primum attinet, aliter nunc legitur, atque post Stephanum praesentatus est a Gesnero. In Lambiniana nempe et Gronoviana editionibus legitur: *Perdidi operam fabrorum illico oppido*. *Venit cet.* Taubmanni autem editio habet: *fabrorum. Illico oppido venit ignauia*. Vides ergo, vtramque *illico oppido* coniungere, quod procul dubio verum, explicandumque est *quam velocissime*. Tandem et in ipso Bacchidum loco *oppido* est *prorsus* (†††). Seruus Chrysalus quaerit: *Reddidisti?* Respondet adolescens Mnesilochus *reddidi*. Iterum seruus: *Omnene?* Et adole-

*) Hac de re commentatione tertia, si Deus volet, videbimus, §. X.

**) Non refragabimur, si quis referre maluerit ad thema *opeo opere*, plane autem obsoletum, vnde fit eodem modo, quo *validus* a *valeo* cet.

***) De terminationibus aduerbiorum in *e* et *o* saepe confusis aut promiscue vsurpatis vide VOSS. de *Analog.* lib. III. Cap. XVIII.

****) Pag. 187. *Pursch.* *Oppido pro vero* aut *statim*. Et addit quidem locum e Bacchidibus mox citandum.

*****) *Mostell.* I, 1, 56.

*****) *Bacchid.* IV, 4, 30.

†) *Amphitr.* I, 1, 143.

††) *Mostell.* I, 3, 9. *PERIERE haec* [i. e. *hae*] *OPPIDO* aedes. *Mercat.* III, 3, 10. *DORIPP.* *Disperii.* *LYSIM.* *Ego quidem hercle OPPIDO PERII miser.* Adde *Curcul.* I, 2, 44. *PHAEDRON.* *Perditus sum miser.* *LENA.* At pol ego *OPPIDO SERVATA.*

†††) Vt in *PLAVTO oppido omne* dici videtur, ita apud *LVCRETIVM* VI. 527. *prorsum omnia.*

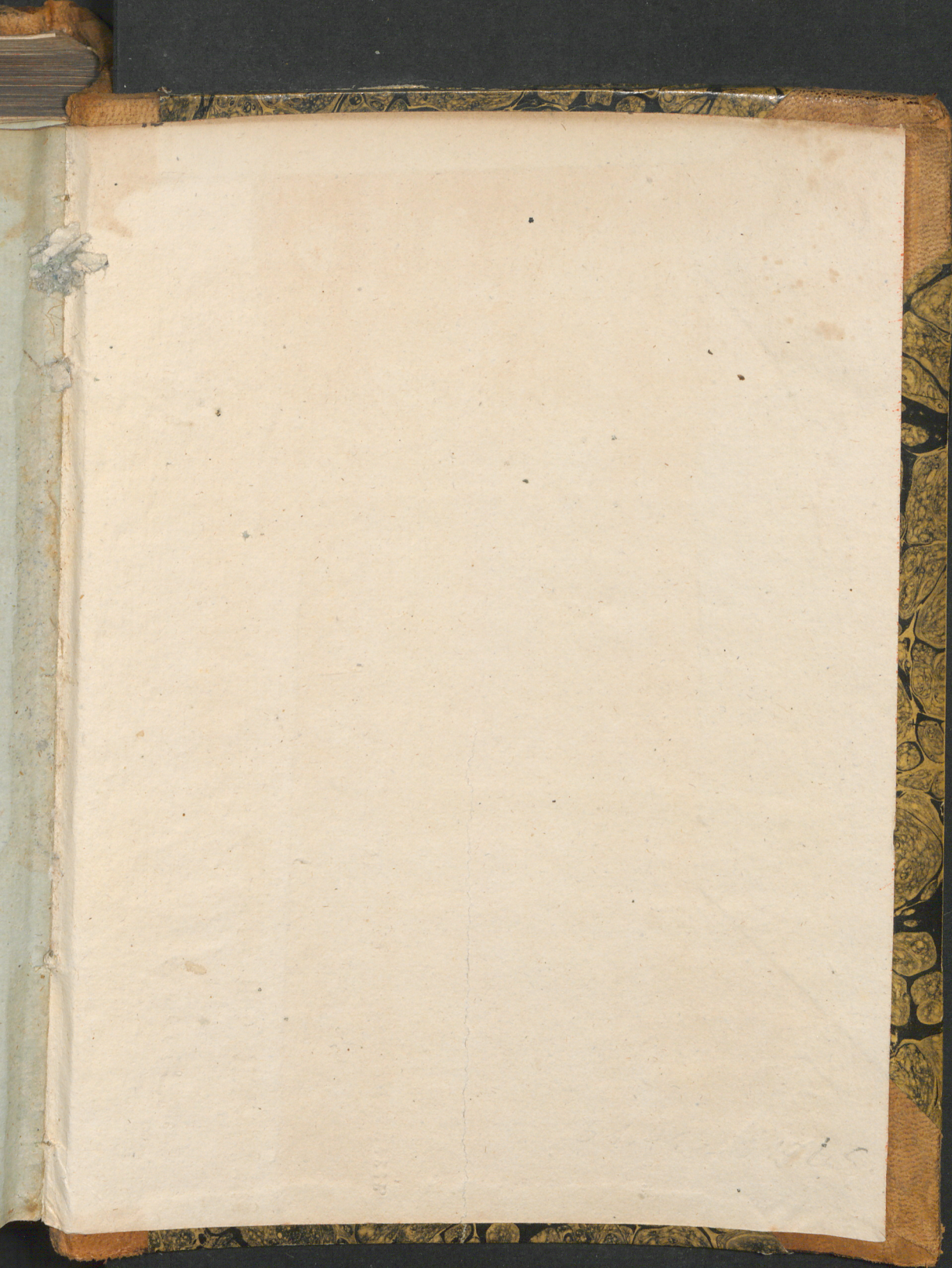
adolescens *oppido* ait. Videmus igitur significationem *statim* e solius Charisii cerebro esse natam (*), et pro ea aliam esse substituendam, qua *oppido* idem sit, quod *omnino*, *plane*, *prorsus*. Haec autem, an superior illa sit antiquior, equidem vix definire ausim. Prius magis mihi sit verisimile, quia *omnino* quoque, *maxime*, *vnice* e. i. g. a. pro *valde* poni amant.

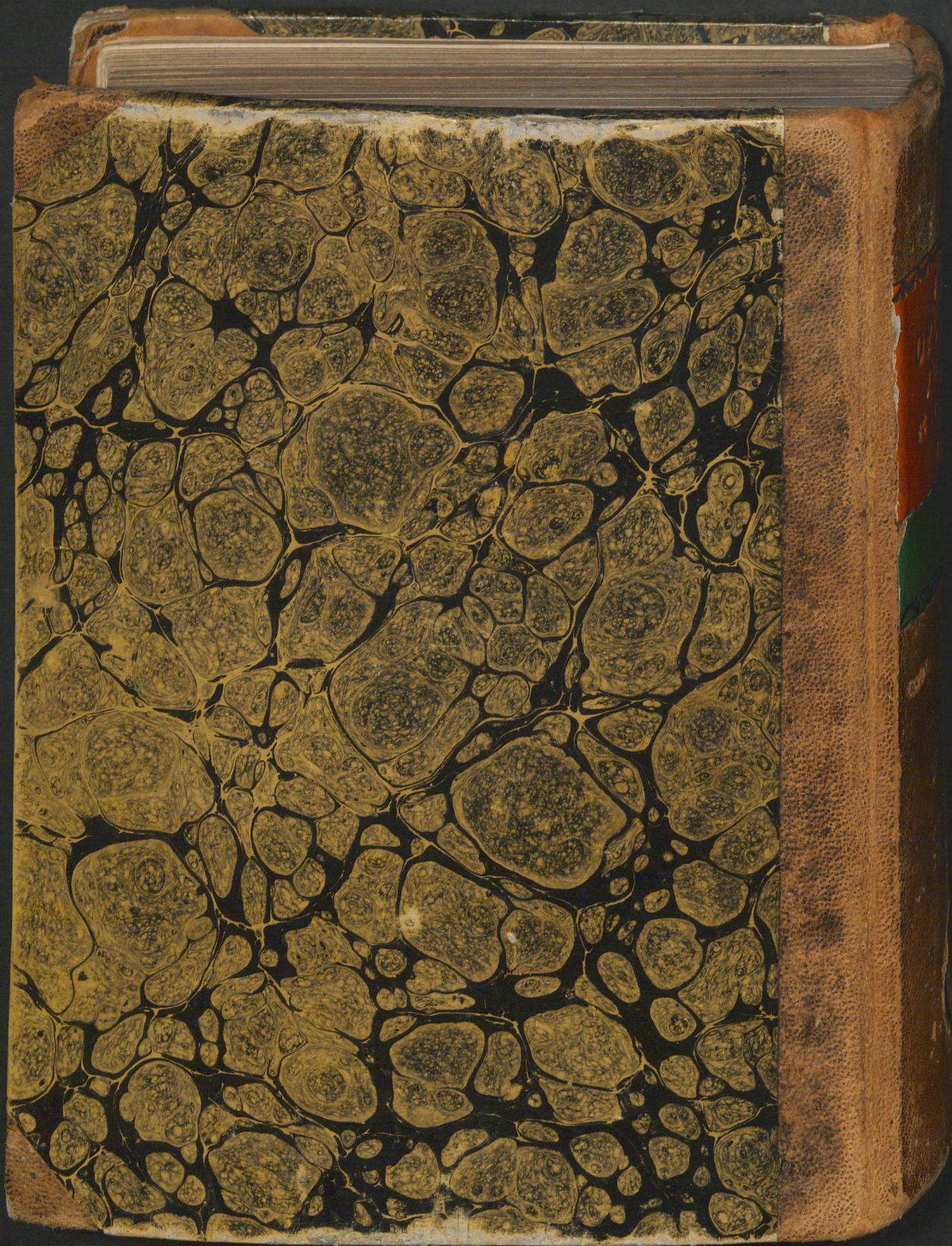
PETO. De hoc verbo ita Gesnerus: *Videtur prima significatione ad corpora pertinuisse, et conatum tangendi notasse, quocumque is consilio susceptus esset.* Quidni clarius: *peto* antiquissime fuit *cado*? Hanc enim notionem ipse vir eruditissimus non negauit. Addit nempe post pauca: „Πέτω apud Graecos *ferri*, *cadere*, „*volare* est. *Impetus*, *praepes*, *expeto* hanc notionem seruant; „Vid. Perizon. ad Sanctii Mineru. 4, 4, 46.“. Addi poterant vobis *cadendi* significatum retinentibus *competo*, ablatius solitarius *impete*, *oppeto* et *suppeto*, fortasse etiam *perpes* et *perpetuus*, de quibus omnibus nihil fere noui addere habemus.

Subsistimus hic, praefandique finem facimus, vt quae res scriptioni nostrae ansam praebuerit, paucis edisseramus. Postquam examen Lycei nostri solitum circa festos dies paschales haberi non potuerat, dilatatum est in hocce, quo nunc viuimus, anni tempus. Rogamus igitur patronum scholae amplissimum, magistratum scilicet ciuitatis huius commodis optime consulentem, ephorum plurimum reuerendum, fautores denique ac amicos rei scholasticae quoslibet, vt ad specimina profectuum atque diligentiae a disciplinae nostrae alumnis edenda frequentes confluant, sollempniaque nostra praesentia sua cohonestent. Ordo examinis d. XXII. huius mensis a superiori coetu initium capiet, insequenti autem in inferioribus desinet. Ante meridiem prioris diei orationem quoque habebit iuuenis ornatissimus, CHRISTIANVS ERNESTVS MARTINI, FRANCOF. dicetque Germanice de laudibus b. GODOFREDI REIMANNI, iurium candidati, benefactoris ob legata a se virtutis studiorumque praemia Lyceo nostro numquam obliuiscendi. P. P. Francofurti ad Viadrum d. XXI. Septembris A. O. R.

CICIDCCLXXVIII,

*) Dici tamen potest ad excusandum Charisium, addidisse eum alteram significationem *vero*, vt optionem igitur lectoribus relinqueret. *Vero* autem est affirmatiuum, vt *plane*, *maxime*, *omnino*.

adolescens oppido ait. Videmus igitur significati
 folius Charisii cerebro esse natam (*), et pro ea
 situendam, qua oppido idem sit, quod omnino
 Haec autem, an superior illa sit antiquior, e
 re ausim. Prius magis mihi fit verisimile, o
 maxime, vnice e. i. g. a. pro valde poni am
 P E T O. De hoc verbo ita Gesneru
 ficatione ad corpora pertinuisse, et conatum
 que is consilio susceptus esset. Quidni cla
 cado? Hanc enim notionem ipse vi
 Addit nempe post pauca: „Πέρω
 „volare est. Impetus, praepes,
 „Vid. Perizon. ad Sanctii Miner
 cibus cadendi significatum retir
 rius impete, oppeto et suppeto.
 de quibus omnibus nihil fer

Subsistimus hic, nem facimus, vt quae
 res scriptioni nostrae a
 Postquam examen Lyc
 haberi non potuerat
 anni tempus. Rog
 magistratum scilicet
 tem, ephorum
 amicos rei scho
 que diligentia
 confluant,
 Ordo exar
 capiet,
 diem p
 mus,
 dicit
 iur
 q
 VS ERNESTVS MARTINI, FRANCO
 de laudibus b. GODOFREDI REIMANNI,
 benefactoris ob legata a se virtutis studiorum
 ceo nostro numquam obliuiscendi. P. P. Franco
 Viadrum d. XXI. Septembris A. O. R.
 C I D I O C C L X X V I I I .

men ptest ad excusandum Charisium, addidisse eum alteram signi-
 onem vero, vt optionem igitur lectoribus relinqueret. Vero autem
 adfirmatiuum, vt plane, maxime, omnino.

